

УДК 347.191.11

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.2>

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Бортняк В.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
ректор Таврійського національного
університету імені В.І. Вернадського
<https://orcid.org/0000-0002-1285-966X>*

Цьомра В.Ю.,

*аспірант Таврійського національного університету
імені В.І. Вернадського, голова ГО «Лабораторія права»
pacta.ts@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2331-9084>*

Бортняк В.А., Цьомра В.Ю. Загальнотеоретичний аналіз правосуб'єктності об'єднань юридичних осіб.

Стаття присвячена аналізу систем юридичних осіб з можливістю «делегування» правосуб'єктності, таких як об'єднання юридичних осіб. Висвітлено різницю між об'єднанням юридичних осіб як суб'єктом права та як процесом.

Визначено основні особливості та ознаки об'єднань юридичних осіб, які впливають на об'єм та зміст правосуб'єктності таких утворень, такі як: наявність окремої юридичної особи, спеціальний суб'єктний склад засновників об'єднань юридичних осіб, спеціальна мета створення, особлива правосуб'єктність як засновників, так і самого об'єднання. Обґрунтовано складність правового інституту правосуб'єктності об'єднань юридичних осіб. Автором описано процес делегування частинки правосуб'єктності засновників – юридичних осіб до об'єднання, висвітлено різницю між «власною» та «делегованою» правосуб'єктністю об'єднання юридичних осіб та описано їхній взаємозв'язок. Здійснено порівняльний аналіз можливості «делегування» правосуб'єктності юридичними особами публічного та приватного права. Автором визначено особливості правосуб'єктності об'єднань юридичних осіб публічного права: як засновників, так і самого об'єднання. На прикладі окремого об'єднання юридичних осіб публічного права показано рівень втрати правосуб'єктності засновниками та вплив на них самого об'єднання, що зумовлено значною суспільною необхідністю. В якості іншого прикладу описано об'єднання органів місцевого самоврядування, де втрата правосуб'єктності засновниками не відбувається, а навпаки розширюється за рахунок нових можливостей такого об'єднання.

Описано основні види об'єднань юридичних осіб та відмінності у об'ємі та змісті правосуб'єктності засновників та об'єднання. Розглянуто основні недоліки розуміння та застосування досліджуваного інституту в Україні та здійснено порівняння з аналогічними європейськими інститутами права.

У висновках до даної статті автор обґрунтовує актуальність та необхідність подальших досліджень у цій сфері, а також необхідність реформування національного законодавства та необхідність приведення його до загальноприйнятих стандартів.

В загальному у статті автор здійснив комплексний аналіз особливих форм правосуб'єктності на прикладі об'єднань юридичних осіб.

Ключові слова: юридична особа публічного права, юридична особа приватного права, правосуб'єктність, об'єднання юридичних осіб, делегування правосуб'єктності, об'єднання підприємств, корпорація.

Bortniak V.A., Tsomra V.Yu. General theoretical analysis of the legal personality of associations of legal entities.

The article is devoted to the analysis of complex systems of legal entities with the possibility of «delegation» of legal personality, such as the association of legal entities. The difference between the association of legal

entities as a subject of law and as a process is highlighted.

The basic features of associations of legal entities that influence the volume and content of the legal personality of such entities are determined, such as: the presence of a separate legal entity, a special subjective composition of the founders of associations of legal entities, special method of creation, special the legal personality of the founders and the association itself. The complexity of the legal institute of legal personality of associations of legal entities is substantiated. The author describes the process of delegation of the legal personality of the founders - legal entities to the association, the distinction between «own» and «delegated» legal personality of the association of legal entities is described and their relationship is described. A comparative analysis of the possibility of «delegating» the legal personality of legal entities to public and private law is carried out.

The author defined the features of the legal personality of the associations of legal entities of public law: both the founders and the association itself. The example of a separate association of legal entities of public law shows the level of loss of legal personality by the founders and the impact on them of the association itself, which is due to a significant social need. Another example describes the unification of local self-government bodies, where there is no loss of legal personality by founders, but on the contrary expands at the expense of new opportunities for such an association.

The main types of associations of legal entities and differences in the volume and content of the legal personality of founders and association are described. The main disadvantages of understanding and application of the investigated institute in Ukraine are considered and compared with similar European law institutes.

In the conclusions to this article, the author substantiates the relevance and necessity of further research in this area, as well as the necessity of reforming the national legislation and the need to bring it to the generally accepted standards.

In general, the author carried out a comprehensive analysis of special forms of legal personality on the example of associations of legal entities.

Key words: legal entity of public law, legal entity of private law, legal personality, association of legal entities, delegation of legal personality, association of enterprises, corporation.

Постановка проблеми. В сучасному глобалізованому світі звичним явищем постало утворення об'єднань юридичних осіб з метою спільної координації ними своєї діяльності, для консолідованого представлення їх інтересів перед іншими юридичними чи фізичними особами, державними та муніципальними органами, а також для ведення спільної діяльності. З юридичної точки зору таке об'єднання, в свою чергу, може спричинити утворення нового суб'єкта – юридичної особи. Але таке об'єднання, як окремий суб'єкт, не є абсолютно відокремленим від його засновників, так само як і самі засновники не постають відгородженими від об'єднання. В таких випадках відбувається часткове «делегування» правосуб'єктності юридичних осіб – засновників до юридичної особи – об'єднання. В свою чергу, таке «делегування» правосуб'єктності спричиняє певний дуалізм статусу як об'єднання, так і його засновників (учасників, членів), вивчення та розгляд чого і становить мету даного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблемних питань правового регулювання об'єднань юридичних осіб приватного чи публічного права здійснювали як вітчизняні автори, так і закордонні, зокрема Грудницька С.Н., Козлова Н.В., Сімутіна Я.В., Щербина В.С., Юркевич Ю.М., Ясиновська О.С. та інші. Проте, результатами їхніх досліджень висвітлюються переважно вузькогалузеві питання правового статусу об'єднань юридичних осіб (переважно господарських об'єднань підприємств), що не наближує нас до вирішення задач, поставлених метою цього дослідження.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Комплексно питання особливої правосуб'єктності у системі об'єднань юридичних осіб досліджено не було, в тому числі не були розглянуті особливості так званого «делегування» правосуб'єктності. Окрім того, не було досліджено питання загального об'єму правосуб'єктності об'єднання юридичних осіб як окремого суб'єкта права, а також питання змін у правосуб'єктності його засновників та членів.

Формулювання основних цілей статті. Метою даного наукового дослідження є здійснення загальнотеоретичного аналізу правосуб'єктності об'єднань юридичних осіб як специфічних суб'єктів права. Також ставляться цілі висвітлити питання про зміни, які відбуваються у правосуб'єктності засновників такого роду утворень, розкрити зміст поняття «делегування правосуб'єктності» та визначити основні ознаки такого делегування.

Вклад основного матеріалу наукового дослідження. Об'єднання окремих юридичних осіб для досягнення ними господарських, майнових, політичних, соціальних та інших цілей, задоволення матеріальних і духовних потреб їх засновників та партнерів – об'єктивна закономірність сучасного суспільного та економічного розвитку. Дослідження даного питання знаходиться у предметній сфері різних галузей наук - філософії, соціології, психології, історії, політології та ін. До деяких форм об'єднань законодавець та науковці не проявляють особливого інтересу, інші ж, навпаки, стають предметом розгалуженого правового регулювання та детального наукового дослідження. Враховуючи наявність великої кількості правових форм таких об'єднань, а також існування істотних особливостей їхньої правосуб'єктності та постійної динаміки змін у правосуб'єктності їх засновників чи членів, дослідження цього питання стає особливо актуальним та необхідним для подальшого розвитку системи загальнотеоретичних термінів та понять, а також вдосконалення правового регулювання відповідних сфер правовідносин.

Об'єднання юридичних осіб, як окремих суб'єктів права, є явищем, простір реалізації якого охоплює собою сфери як приватного, так і публічного права. Утворення та існування таких суб'єктів права стало нормою сьогодення і, на нашу думку, проблема їх дослідження юридичною наукою вийшла за межі галузевого рівня та досягнула загальнотеоретичної площини. Звісно, більшість таких об'єднань юридичних осіб є приватно-правовими утвореннями і створюються та діють переважно у сфері господарювання, що є доволі характерним, враховуючи місце та роль юридичної особи у сучасній економіці. Проте не варто забувати про інші об'єднання, такі як об'єднання (асоціації) органів місцевого самоврядування, об'єднання органів законодавчої чи виконавчої влади, спілки громадських об'єднань, які відіграють значну роль у побудові сучасного громадянського суспільства, а питання їх правового регулювання становлять значний науковий інтерес з точки зору юриспруденції.

Не варто змішувати поняття «об'єднання юридичних осіб» та «злиття юридичних осіб», оскільки перше ідентифікує собою окремого суб'єкта, утвореного групою інших суб'єктів задля досягнення поставлених цілей та задач, а друге – позначає собою процес утворення нового суб'єкта шляхом припинення декількох існуючих [1, с. 142]. Тому, власне кажучи, перше є суб'єктом, а друге - лише процесом.

Об'єднанням юридичних осіб, як окремим суб'єктам права, притаманні особливі ознаки, які виділяють їх з-поміж інших суб'єктів. Оскільки наявність тих чи інших ознак прямо або опосередковано впливає на об'єм та зміст правосуб'єктності таких утворень, перелічимо їх.

По-перше, об'єднання юридичних осіб також переважно є юридичними особами [2, с. 162]. У цьому контексті зауважимо, що доволі часто на рівні прикладного регулювання ми можемо зустрітись з проблемою «штучного суб'єкта», тобто необгрунтованого з точки зору юридичної логіки та суспільної практики надання певному виду об'єднання статусу юридичної особи. На наш погляд, окремі форми об'єднань є виключно договірними за своєю природою, і тому стосовно них відсутня необхідність набуття форми юридичної особи, проте логіка законодавця деколи буває іншою. На виправдання такої позиції можемо зазначити, що суб'єкта правовідносин, наділеного якістю юридичної особи, легше контролювати у порівнянні із «абстрактним утворенням», позбавленим такого статусу.

По-друге, такі об'єднання виникають на підставі спільного волевиявлення його засновників – виключно юридичних осіб. Фізичні особи, навіть ті, які набули підприємницького статусу, не можуть ані створювати об'єднання цього роду, ані бути їхніми членами. Виключний суб'єктний склад засновників такого об'єднання та їхня спільна воля є однією із визначальних його рис, в тому числі і його правосуб'єктності. В Україні, наприклад, ішли дискусії щодо можливості створення чи входження фізичними особами-підприємцями до складу об'єднань підприємств. Прихильники такої позиції аргументують свої погляди особливою господарською компетенцією фізичних осіб-підприємців, якою вони наділяються після набуття підприємницького статусу (державної реєстрації) [3, с. 15]. Проте, поки-що такі ідеї обертаються виключно у науковій площині та позбавлені належної законодавчої підтримки.

По-третє, окрім загального суб'єктного складу об'єднання юридичних осіб окремим їх видам об'єднань притаманний і спеціальний склад, наприклад, кооперативне об'єднання можуть створювати виключно кооперативи [4], а в асоціацію банків можуть входити лише банки [5].

По-четверте, має місце спеціальна мета створення таких об'єднань юридичних осіб. Так, об'єднання юридичних осіб діляться на комерційні і некомерційні [6, с. 40]. Наприклад, Закон України «Про кооперацію» передбачає можливість утворення кооперативного об'єднання як спілки, ліги, асоціації, альянсу та інших форм добровільного об'єднання кооперативів за видами діяльності чи тери-

торіальною ознакою з метою створення сприятливих умов для діяльності кооперативів, що входять до його складу, та їх членів [4]. Схожі положення містить і Закон України «Про банки і банківську діяльність», який передбачає, що з метою захисту та представлення інтересів своїх членів, розвитку міжрегіональних та міжнародних зв'язків, забезпечення наукового та інформаційного обміну і професійних інтересів, розробки рекомендацій щодо банківської діяльності банки мають право створювати неприбуткові спілки чи асоціації, які не мають права займатися банківською чи підприємницькою діяльністю і не можуть бути створені з метою отримання прибутку [5]. Асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання створюються з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку [7].

По-п'яте, наявні особливості у збереженні правосуб'єктності засновників об'єднання юридичних осіб. Так, створюючи корпорацію, її учасники делегують окремі повноваження централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації, а учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень [8]. Проте в окремих формах об'єднань юридичних осіб відсутній фактичний вплив об'єднання на свого учасника щодо здійснення останнім його діяльності. Наприклад, асоціація банків не може втручатись у діяльність банків – її членів. Кооперативне об'єднання набуває статусу юридичної особи, при цьому члени такого об'єднання – окремі кооперативи не втрачають такого статусу, що прямо випливає із норм закону. Деякі вчені проводять умовний поділ об'єднань юридичних осіб на «м'яку форму», яка передбачає спільну діяльність декількох суб'єктів із збереженням їхньої корпоративної структури, та «жорстку», яка утворюється зі зміною системи корпоративного контролю та/або структури і веде до поглинання однієї або декількох юридичних осіб іншими [9, с. 200].

Враховуючи наявність даних ознак об'єднань юридичних осіб, впевнено можемо говорити про наявність доволі складної правосуб'єктності у суб'єктів права такого роду. Розглядаючи процес утворення та діяльності об'єднань юридичних осіб, бачимо певний перехід частини правосуб'єктності засновників до самого об'єднання, що обумовлено видом самого об'єднання. Проте не варто змішувати чи отожднювати об'єднання юридичних осіб, з одного боку, а з другого - юридичних осіб, які мають у своєму складі інших юридичних осіб (засновників, учасників, власників, акціонерів тощо), оскільки в другій ситуації відсутній зворотній вплив юридичної особи на свого засновника чи учасника.

Так, у випадку створення юридичною особою іншої юридичної особи безумовно відбувається передача засновником до новоствореного суб'єкта частини певного майна, майнових прав чи інтересів, що спричиняє перехід, якщо можна так сказати, «майнової частинки» засновника до створюваного ним утворення. Натомість засновник отримує у зворотному порядку корпоративні права, які визначають подальший взаємозв'язок та форми впливу юридичної особи – засновника на новостворену юридичну особу, однак жодного зворотного корпоративного впливу у цій системі взаємозв'язків не існує.

Ситуація з об'єднанням юридичних осіб дещо інша. Після утворення об'єднання юридичних осіб та залежно від його виду між засновниками та самим об'єднанням, окрім зрозумілого та очевидного взаємозв'язку, виникають і взаємні форми впливу. Так, з однієї сторони, засновники мають безпосередній вплив на прийняття тих чи інших рішень, обов'язкових для об'єднання. З іншої сторони, об'єднання також може впливати на своїх засновників та на їхню діяльність, адже, залежно від виду об'єднання, воно наділяється частиною повноважень (компетенції) своїх засновників. Так, концерн є статутним об'єднанням підприємств, а також інших організацій, на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями [8].

Проте, поряд із «отриманою» чи «делегованою» правосуб'єктністю у об'єднання юридичних осіб утворюється і власна правосуб'єктність, відокремлена від правосуб'єктності її засновників. Об'єднання, як юридична особа, набуває відповідного об'єму прав та обов'язків (можливість мати у власності майно, розпоряджатися ним, відкривати та закривати банківські рахунки, обов'язок стати на облік як платник податків та сплачувати належні податки і збори, укладати трудові та інші договори, бути позивачем і відповідачем у суді тощо), реалізовує свою правоздатність через складну систему своїх органів та відповідає за вчинені делікти.

«Власна» правосуб'єктність об'єднання юридичних осіб виникає з моменту його створення і припиняється з моменту ліквідації. «Делегована» правосуб'єктність має дещо інший характер. Так, у

момент створення від засновників до об'єднання переходить частина прав, інтересів та обов'язків. На перший погляд засновник втратив цю частину своєї правосуб'єктності. Проте це не зовсім так, адже:

- по-перше, «делегована» частина правосуб'єктності перейшла до об'єднання, яке є контрольованим зі сторони своїх засновників, тому опосередковано засновник через об'єднання використовує цю свою ніби то втрачену частинку правосуб'єктності;
- по-друге, зворотній контроль засновника зі сторони об'єднання прямо чи опосередковано впливає як на «власну», так і на «делеговану» правосуб'єктність його засновників;
- по-третє, засновник може у встановленому порядку вийти із об'єднання або ж саме об'єднання може бути ліквідоване, що спричинить повернення «делегованої» частини правосуб'єктності у зворотному порядку до засновника.

Таким чином, доцільно розмежовувати поняття «власної» та «делегованої» правосуб'єктності у об'єднань юридичних осіб. На нашу думку, вдало буде зазначити, що та частина правосуб'єктності юридичної особи, яку засновник делегує об'єднанню, знаходиться в «орбіті впливу» власне об'єднання, проте не позбавлена «опосередкованого володіння» зі сторони засновника.

Залежно від виду об'єднання і суб'єктного складу засновників може формуватися чи змінюватись об'єм та зміст правосуб'єктності об'єднання, про що ми вже зазначали раніше. Особливу увагу тут належить надати дихотомічному поділу права на публічне і приватне та, відповідно, поділу юридичних осіб на осіб публічного та приватного права. Адже така визначна особливість має наслідки для формування, зміни та припинення правосуб'єктності об'єднань юридичних осіб, засновниками чи учасниками якого є юридичні особи публічного права чи приватного права.

Так, у приватно-правовій сфері діє загальновідомий принцип «дозволено все, що прямо не заборонено законом». Відповідно, юридичні особи приватного права наділені можливістю у визначеному законом порядку створювати будь-які об'єднання, вступати чи виходити з них. У випадку відсутності зовнішніх заборон на створення об'єднання, юридичні особи приватного права можуть самостійно створювати відповідну внутрішньо-корпоративну регламентацію (у формі рішень вищих органів управління чи внесення відповідних обмежень в установчі документи). Ми свідомо не розглядаємо у цій роботі питання таких внутрішніх самообмежень, ідеалізуючи ситуацію та керуючись принципом приватно-правової диспозитивності. Так само засновники можуть добровільно вийти із об'єднання, попередньо дотримуючись «правил гри», які ж вони самі і встановили.

При створенні об'єднання юридичних осіб публічного права і формуванні їхньої правосуб'єктності у переважній більшості випадків діють абсолютно інші підходи. Юридичні особи публічного права незалежно від своєї волі можуть бути залучені до об'єднання юридичних осіб, оскільки таке об'єднання створюється не за волею його засновників, а під впливом зовнішнього фактору - рішення компетентних органів державної влади чи місцевого самоврядування. Законодавець свідомо ігнорує волю таких підконтрольних суб'єктів, вважаючи, що зовнішня публічна воля максимально відповідає меті їх діяльності. Тому, на відміну від приватно-правових утворень, при створенні об'єднання юридичних осіб публічного права їхнє волевиявлення є доволі обмеженим, а подеколи і взагалі відсутнє. Окрім того, наприклад, державні і комунальні господарські об'єднання утворюються переважно у формі корпорації або концерну, незалежно від найменування об'єднання (комбінат, трест тощо) [8], що автоматично передбачає «делегування» правосуб'єктності засновника до новоствореного суб'єкта права. Також у юридичної особи, поряд з вищим органом управління, додатково з'являється ще один «контролер і розпорядник», який, незалежно від волі цієї юридичної особи, може впливати на прийняття нею рішень.

Поряд з тим, що існують особливості формування правосуб'єктності об'єднань підприємств публічного права, має місце також і факт істотного «урізання» обсягу правосуб'єктності його засновників (членів). Так, на відміну від юридичних осіб приватного права, юридичні особи публічного права – засновники державного чи комунального об'єднання не можуть самостійно вийти зі складу об'єднання: для цього потрібна згода самого об'єднання і зрозуміло, що у випадку наявності конфліктної ситуації чи значної шкоди інтересам об'єднання, засновник навряд отримає таку згоду, навіть якщо перебування у складі даного об'єднання може спричинити значні негативні наслідки або навіть і ліквідацію самого засновника. Окрім того, такі учасники не мають права без згоди об'єднання поєднувати на добровільних засадах свою діяльність з іншими суб'єктами господарювання та приймати рішення про своє припинення. Фактично, юридичні особи публічного права, яких незалежно від їхньої волі включили до складу господарського об'єднання, можуть майже повністю передати свою правову суб'єктність на користь об'єднання. Встановлюючи такі правила, законодавець, перш за все, переслі-

дує публічний інтерес, подекуди нівелюючи власні інтереси самостійного суб'єкта права – юридичної особи публічного права (державного чи комунального підприємства).

Додатково відзначимо, що втрата чи обмеження правосуб'єктності засновників господарських об'єднань – юридичних осіб публічного права у виключних випадках може супроводжуватись також і обмеженням прав та інтересів їх засновників. Так, наприклад, таке гігантське об'єднання як Державний концерн «Укроборонпром», не лише здійснює контроль та координацію діяльності своїх учасників, але й виконує належні їх засновникам функції: затверджує установчі документи, призначає керівників чи розробляє стратегії розвитку підприємств, які входять до його складу [10]. Звичайно, таке особливе положення концерну зумовлено значною суспільною необхідністю та домінуванням у його правовому статусі публічного інтересу, що, на нашу думку, в даному випадку може вважатись виправданим.

Найбільш суттєві обмеження правосуб'єктності учасників об'єднання наявні у концернах, характерною ознакою яких є максимальна залежність учасників від центру у всіх сферах їх функціонування. В інших видах об'єднань юридичних осіб публічного права таких значних змін у правосуб'єктності засновників та учасників об'єднань не відбувається. Для прикладу, метою створення асоціації органів місцевого самоврядування є більш ефективно здійснення повноважень органами місцевого самоврядування, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку. Бачимо, що утворюючи чи вступаючи в асоціацію, органи місцевого самоврядування не втрачають жодних аспектів правосуб'єктності, що обумовлено правовою природою об'єднань такого виду. На нашу думку, утворення асоціацій не тільки не позбавляє органи місцевого самоврядування частини своєї правосуб'єктності (чи як прийнято говорити «компетенції»), але і навпаки - може розширювати її та наповнювати новим змістом та новими можливостями.

Не зважаючи на різноманіття правових форм у питанні, що досліджується, можемо констатувати наявність значної кількості суперечливих моментів у правовому регулюванні відповідних відносин, які, очевидно, були спричинені неналежним та неповним розумінням законодавцем тих чи інших правових явищ та понять, а також їх некритичним запозиченням із права інших країн. Так, український законодавець вкладає у поняття «корпорації» зміст об'єднання юридичних осіб з поєднанням виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, а також делегування ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації. В той же час, у багатьох закордонних правових системах корпорація розглядається як звичайна юридична особа для ведення бізнесу, а в англійському праві під корпорацією розуміють просто юридичну особу [11, с. 47]. В німецькому праві, наприклад, концерн не визнається юридичною особою, а постає лише договірним об'єднанням юридичних осіб із спеціальною метою. Асоціація в міжнародному законодавстві є загальним поняттям, що означає об'єднання для спеціальної мети або бізнесу [12, с. 113]. На наш погляд, наявна практика формування українського законодавства сприяє встановленню неадекватного обсягу та змісту правосуб'єктності окремих об'єднань юридичних осіб, які діють у статусі самостійних суб'єктів права, хоча у більш прийнятному розумінні вони є лише об'єднаннями із незавершеною правосуб'єктністю. Враховуючи значимість та роль об'єднань юридичних осіб у державотворчих та суспільних процесах, необхідність «підтягнути» національне законодавство до міжнародних стандартів не викликає жодних заперечень [13, с. 196-197].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Здійснивши викладений вище аналіз особливих форм правосуб'єктності на прикладі об'єднань юридичних осіб, можемо дійти до наступних висновків:

1) безумовним є факт наявності особливої правосуб'єктності у системі об'єднань юридичних осіб: з однієї сторони, саме об'єднання наділяється власною правосуб'єктністю та частиною правосуб'єктності своїх засновників, а з іншої сторони - засновники об'єднання, не зважаючи на тимчасову втрату частини свого правосуб'єктного потенціалу, зберігають власну правосуб'єктність, хоч у деяких випадках і у значно «урізаному» обсязі. Таким чином формується складне утворення, яке отримує додаткові фактичні можливості при здійсненні своєї діяльності.

2) засновники об'єднання юридичних осіб, ґрунтуючись на доступній їм правосуб'єктності, зберігають правову можливість здійснювати діяльність на власний розсуд, однак лише в тих межах, які не суперечать інтересам чи погоджені зі створеним ними об'єднанням. З однієї сторони, така ситуація дозволяє значно «посилити» роль об'єднання, але з іншої сторони, засновники такого об'єднання частково, а деколи абсолютно, втрачають можливість бути самостійними суб'єктами правовідносин.

3) на відміну від юридичних осіб, у складі яких є засновники - інші юридичні особи, у системі досліджуваних об'єднань юридичних осіб наявна специфічна форма двостороннього активного зв'язку та можливості впливу на прийняття рішень засновниками та об'єднанням.

4) об'єм та зміст правосуб'єктності об'єднання юридичних осіб прямо залежить від форми такого об'єднання та його суб'єктного складу: у тих видах об'єднань, де саме об'єднання перебирає на себе частину повноважень та компетенції своїх засновників, його правосуб'єктність значно об'ємніша, а ніж у тих об'єднаннях, які обмежуються представницькими та координаційними функціями. Тому в практичній діяльності перші форми об'єднань більш поширені серед юридичних осіб публічного права чи заснованих ними утворень. В той же час приватно-правові утворення більш тяжіють до самостійності, а тому їм характерніше заснування тих об'єднань, при участі в яких засновники зберігають свою суб'єктність.

5) «делегування» частини правосуб'єктності від засновника до об'єднання не означає її абсолютно повного вилучення у першого на користь другого. Тобто, засновник об'єднання не припиняє бути суб'єктом правовідносин, хоча його суб'єктність може бути значно урізана.

6) має місце різний об'єм, зміст та можливість «делегування» правосуб'єктності засновників, членів та об'єднання юридичних осіб публічного та приватного права: об'єднання юридичних осіб публічного права є більш домінуючими стосовно своїх засновників суб'єктами, а тому індивідуальна воля та правоздатність останніх можуть бути практично знівельовані.

Горизонт та різноманітність змістовного наповнення наукових досліджень питання об'єднань юридичних осіб як суб'єктів права переконливо підтверджують його актуальність. Аналіз національного та закордонного досвіду правового регулювання статусу та правосуб'єктності об'єднань юридичних осіб дає підставу дійти до висновку про необхідність реформування цього інституту і приведення його у відповідність до кращих європейських стандартів. Адже невірне або неповне теоретичне розуміння сутності окремих правових інституцій призводить до похибок у правотворенні та правозастосуванні, з чим ми можемо зустрітись в Україні. Лише глибокий теоретичний аналіз поняття, змісту та правової природи різноманітних об'єднань юридичних осіб та їх правосуб'єктності дасть змогу провести правильне та ефективне реформування даної сфери об'єктивного права. Окрім того, зважаючи на загально-правовий масштаб розповсюдження даного явища, ми повинні вивести процеси його пізнання із галузевої також і у загальнотеоретичну площину, тим самим давши поштовх до його досліджень на якісно іншому рівні.

Список використаних джерел:

1. Юркевич Ю.М. Господарські об'єднання: поняття, види та організаційно-правові форми. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2011. № 2. С. 139–147.
2. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
3. Шиткина И.С. Предпринимательские объединения: учеб.-практ. пособие. Москва: Юристъ, 2001. 384 с.
4. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 2004. № 5. Ст. 35.
5. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 5-6. Ст. 30.
6. Грудницька С.М. Щодо питання про напрями розвитку законодавства про об'єднання. *Право України.* 1998. № 11. С. 40–42.
7. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 р. № 1275-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 2009. № 38. Ст. 534.
8. Господарський кодекс України: Закон України від від 16.01.2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.
9. Кулиняк І.Я. Характеристика організаційно-правових норм об'єднань підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2010. № 2012. С. 199–205.
10. Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі: Закон України від 16.06.2011 р. № 3531-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 2012. № 4. Ст. 23.
11. Опришко Д. Корпорація як різновид договірних об'єднань підприємств. *Юридична Україна.* 2013. № 4. С. 45–50.

12. Ясиновська О. Організаційно-правові форми державних господарських об'єднань. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 112–116.
13. Дервянко Б.В. Правове положення об'єднань підприємств та їх учасників: розвиток нормативних положень глави 12 Господарського кодексу України у світлі євроінтеграції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2014. № 3-4. С. 194–201.